

Original Research

The Impact of Employment on the Sense of Social Alienation of Employed Women in the Healthcare System of Gonabad

Mohammad Ali Talebi¹

Atefeh Arabi²

Fatemeh Nouranifar³

Abstract

The present study aimed to investigate the impact of women's employment on the feeling of social alienation among employed women in the healthcare sector of Gonabad. This cross-sectional study was conducted with the participation of 170 women working in this field, using the Social Alienation Questionnaire as the data collection tool. The results showed that the type of women's employment affects their sense of social alienation. In addition, the type of employment influenced various components of social alienation, such as alienation from work with $F(17.311)$, alienation from self with $F(20.587)$, alienation from social institutions with $F(20.971)$, alienation from social relations with $F(5.721)$, alienation from family with $F(9.045)$, sense of powerlessness with $F(9.432)$, sense of rootlessness with $F(10.058)$, and sense of nihilism with $F(6.583)$. Women's employment in the healthcare services sector not only plays a vital role in promoting public health but is also recognized as one of the pillars of human and social development. Furthermore, the active presence of women in this sector can contribute to creating positive social role models and enhancing social capital. The conclusion

¹. Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran. talebi856@yahoo.com. **(Corresponding author)**

². Master's Degree in Sociology, Islamic Azad University, Gonabad, Iran. atefeh.arabi69@gmail.com.

³. Graduate in Social Sciences Education, Farhangian University, Tehran, Iran. ftem.nouranifar2636@gmail.com

Submit Date: 2025/19/05

Accept Date: 2025/22/09

DOI: 10.22051/JWSPS.2025.51186.2992

indicates that women's employment, especially in the healthcare sector, has significant effects on their sense of social alienation. In this regard, changes in individual and social life resulting from employment sometimes lead to a detachment from social values and norms. To reduce such feelings of alienation, it is recommended to pay special attention to job quality, wages, equal opportunities, and participation in decision-making, while ensuring alignment between the job and personal interests and creating a suitable work environment, all of which can contribute to improving the quality of women's work life.

Keywords

Women's Employment, Social Alienation, Employed Women, Health System

Introduction

The role of employment in the dynamism of human life is undeniable, and it can be considered the cornerstone of human and social interactions (Yazdkhasti & Ahmadi, 2007: 9). Women constitute half of the world's population and perform two-thirds of its labor (Seyedan & Hesami, 2013: 73). One of the major transformations of social life in the modern era is the change in women's lives (Qashqavi, 2015: 2). The participation of women in Iran's labor market has experienced many fluctuations (Nasrollahi & Talebi, 2023: 41). Between 2000 and 2004, one of the main concerns of governments was the social participation of women and the strengthening of their roles in society (Malekkhani et al., 2022: 36). The status of women's employment and the policy, legal, and programmatic measures taken to promote it reflect the goals of the national policymaking system (Asgari, 2024: 42). According to national statistics, women's economic participation in Iran increased from 9.9% in 1997 to 13.6% in 2022 (Statistical Center of Iran). At the same time, one of the fundamental challenges of contemporary human life is the growing distance from one's true self, a phenomenon referred to in sociology as alienation (Kalantari et al., 2012: 54). Alienation describes a state in which individuals feel estranged from their authentic existence and identity, as social structures or environments—created by humans themselves—come to dominate and overshadow them. In such circumstances, individuals become passive beings who move along predetermined paths rather than actively making choices. Within this context, women's employment in the healthcare sector, while offering opportunities for empowerment and development, can also give rise to feelings of social alienation—affecting family life, social relationships, and personal identity (Mohseni Tabrizi, 1994: 12; Dean, 1961: 755).

Previous studies on women's employment and the sense of social alienation indicate that the quality of work life and job conditions are key factors in the

emergence or reduction of this phenomenon. Research such as Elmi and Hashemzadeh (2009) emphasized that poor organizational support, structural inequalities, and unfavorable work environments can weaken social belonging and increase alienation, while improving work life quality and creating equal job opportunities play a preventive role. Moreover, qualitative studies (Khavari et al., 2020) have shown that submissiveness, cultural constraints, and the development of superficial or performative identities among women within unequal structures lead to the loss of authenticity and intensification of alienation. These findings, consistent with the present study, suggest that women employed in the healthcare system—particularly in high-stress hospital environments—are more vulnerable to feelings of powerlessness, estrangement from self, and disconnection from social institutions. Furthermore, studies such as Khajeh-Nouri et al. (2014) have demonstrated that women's alienation is a multidimensional phenomenon influenced not only by occupational factors but also by broader cultural-social transformations and family relationships. Their findings highlight that lack of respect for women's rights and weak communication within families can exacerbate alienation, while familial support plays a mitigating role. Similarly, research by Novidian et al. (2001) revealed that alienation negatively affects psychological constructs such as self-concept, leading to the weakening of individual identity—an issue also observed among women employed in the Gonabad healthcare system. Taken together, this body of evidence suggests that women's alienation is not merely an individual matter but a socio-organizational outcome reproduced through the interplay of workplace conditions, family dynamics, and cultural change. Addressing it requires policy reforms in employment, improvement of work life quality, and strengthening of social and familial support systems.

Methodology

This study employed a cross-sectional design with a quantitative approach and was conducted among 170 women working in the healthcare sector of Gonabad County. The data collection tool was the Social Alienation Questionnaire, which consists of 24 items across eight dimensions: alienation from work, alienation from self, alienation from social institutions, alienation from social relationships, alienation from family, feelings of powerlessness, feelings of rootlessness, and feelings of nihilism (Zaki, 2009: 27). The reliability of the instrument was confirmed, with a Cronbach's alpha coefficient of 0.83. The statistical population included all female healthcare staff in professions such as nursing, midwifery, operating room technicians, anesthesiology technicians, physicians, and laboratory sciences. Data analysis was carried out using

statistical tests, including ANOVA, to determine the differences among occupational groups. The study was conducted in two stages. In the first stage, a literature review was performed to examine the theoretical foundations and previous research. In the second stage, data collection was conducted in the field. The questionnaires were distributed among female healthcare workers and completed with their collaboration. The sample was randomly selected from a total of 277 women employed in healthcare professions, and ultimately, 170 valid questionnaires were collected and analyzed. The use of a reliable and valid instrument, combined with attention to the actual working conditions of healthcare settings, enhanced the validity of the findings and strengthened their generalizability to the target population.

Findings

The results revealed that the type of employment had a direct impact on women's sense of social alienation. The ANOVA test indicated a significant difference among occupational groups, with an F-statistic of 47.019 at a significance level of $p < 0.001$. Furthermore, employment type significantly influenced the different dimensions of social alienation, including alienation from work ($F = 17.311$), alienation from self ($F = 20.587$), alienation from social institutions ($F = 20.971$), alienation from social relationships ($F = 5.721$), alienation from family ($F = 9.045$), feelings of powerlessness ($F = 9.432$), feelings of rootlessness ($F = 10.058$), and feelings of nihilism ($F = 6.583$). A comparative analysis of occupational groups showed that nursing assistants reported the highest levels of family alienation and feelings of powerlessness, whereas midwives reported the lowest levels of alienation across all dimensions. Operating room technicians recorded higher scores in dimensions such as alienation from social relationships and feelings of rootlessness. Nurses and physicians, in turn, displayed relatively higher levels of family and social relationship alienation compared to other groups. Additionally, descriptive results indicated that most participants were young and had relatively low work experience. This combination of limited professional stability with high occupational stress appeared to intensify feelings of alienation. Moreover, a considerable proportion of participants earned below-standard incomes, which contributed to heightened feelings of powerlessness and job dissatisfaction. These findings suggest that experiences of social alienation are not solely dependent on the type of occupation but are also shaped by the interplay of demographic, economic, and organizational factors that collectively determine the intensity and scope of alienation.

Conclusion

The findings of this study demonstrated that women's employment in the healthcare sector—particularly in high-stress and hierarchical settings—significantly contributes to increased experiences of social alienation. These results align with Marx's concept of alienation caused by mechanized labor, Durkheim's theory of anomie, Weber's notion of the "iron cage" of bureaucracy, and Giddens' perspective on the reflexive construction of identity in modern society. Heavy workloads, long working hours, and limited participation in decision-making processes create conditions in which women experience powerlessness, rootlessness, and detachment from both their social and familial roles. To mitigate these effects, it is essential to improve job quality, ensure fair wages, provide equal opportunities, and enhance women's participation in organizational decision-making. Aligning occupations with personal interests, creating supportive work environments, and strengthening social support systems can play a crucial role in reducing alienation. Overall, the study suggests that employment type, alongside factors such as financial conditions, work experience, organizational support, and family circumstances, jointly shapes women's experiences of social alienation. Addressing this issue requires not only reforms in occupational conditions but also comprehensive strategies that simultaneously address economic, cultural, social, and organizational dimensions. Women's social alienation in the healthcare system is a multidimensional phenomenon that can only be reduced through systemic policy reforms, organizational restructuring, participatory approaches, and investment in social capital. While women's employment is widely considered a key indicator of development and empowerment, without effective support policies and efficient organizational structures, it may inadvertently reproduce identity fragmentation and social disconnection.

References

- Alyanassab Sharbatyian, M., & Mohseni-Tabrizi, A. (2015). *Social indifference in Iran: A case study of teachers in East Azerbaijan Province*. 3rd International Conference on Psychology, Education, Law and Social Sciences, Shiraz. Allameh Khoei Higher Education Institute.
- Aron, R. (1985). *Main Stages in Sociological Thought* (B. Parham, Trans). Tehran: Enqelab Eslami Publishing. (In Persian)
- Asgari, M. (2024). Factors affecting women's employment in industrial workshops in Iran. *Planning and Budgeting Journal*, 29(2), 41–74. <https://doi.org/10.61186/jpbud.29.2.41> (In Persian)

- Coser, L. (2022). *Lives and Thoughts of Great Sociologists* (M. Solati, Trans., 24th ed.). Tehran: Elmi Press. (In Persian)
- Dai, D. D. (2017). Human development and alienation in the context of economic crisis in Vietnam. *Capital & Class*, 41(1), 133-158. [10.1177/0309816816678575](https://doi.org/10.1177/0309816816678575)
- Dean, D. G. (1961). Alienation: Its meaning and measurement. *American Sociological Review*, 24(6), 753-758. <https://doi.org/10.2307/2090204>
- Dehkhoda, A. A. (1994). *Dictionary* (Vol. 2). Tehran: University of Tehran Press. (In Persian)
- Elmi, M., & Hashemzadeh, A. (2009). Examining social alienation among teachers in Tabriz secondary schools. *Sociology*, 4(1), 55-73. https://journals.iau.ir/article_520941.html. (In Persian)
- Elmi, M., & Hashemzadeh, A. (2009). Examining the relationship between quality of work life and social alienation among high school teachers in Tabriz. *Sociology Studies*, 2(5), 7-28. <https://sanad.iau.ir/Journal/jss/Article/957593/FullText>. (In Persian)
- Ferguson, I., & Lavalette, M. (2004). Beyond power discourse: Alienation and social work. *British Journal of Social Work*, 34, 297-312. <https://www.jstor.org/stable/23719652>
- Firoozjaian, A. A., Salehi, S., & Shafiei, A. (2017). Environmental indifference as social indifference. *Journal of Cultural Society*, 8(3), 51-70. <https://civilica.com/doc/1206733/> (In Persian)
- Fishman, K., & Devorah, L. (2015). *Alienation: The Critique that Refuses to Disappear* (pp. 1-14). <https://doi.org/10.1177/0011392115591612>
- Fromm, E. (2006). *The Sane Society* (M. Tabatabai, Trans.). Tehran: Behjat Publishing. (In Persian)
- Giddens, A. (1999). *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age* (N. Moghimi, Trans.). Tehran: Ney Publishing. (In Persian)
- Haj Hashemi, Z., Saedi, A. R., & Ganji, N. (2017). Examining self-alienation in a patriarchal society: The short story of Pirzad Beetar. *Comparative Literary Research Journal*, 7(26), 43-62. https://jccl.razi.ac.ir/article_680.html. (In Persian)
- Holub, R. (1999). *Jürgen Habermas: Critic in the Public Sphere* (H. Bashirieh, Trans., 2nd ed.). Tehran: Ney Publishing. (In Persian)
- Iman, M. T., & Ghaedi, H. (2004). Factors affecting students' political alienation (Case study: Shiraz University). *Social Sciences (Faculty of*

- Literature and Humanities, Mashhad University*), 1(2), 79–104. <https://doi.org/10.22067/jss.v0i0.2986>. (In Persian)
- Jahangiri, J., & Mohammadi, N. (2018). A sociological analysis of the relationship between political hope and social indifference: A study of students at Shiraz University. *Iranian Studies on Social Issues and Research*, 7(1), 127–150. <https://doi.org/10.22059/JISR.2018.232634.521>. (In Persian)
- Kalantari, A., Bashiri-Givi, H., & Gholami-Shahsavarloo, S. (2012). Sociological analysis of cultural and social factors affecting social alienation of urban citizens of Givi. *Iranian Journal of Social Development Studies*, 4(3), 53–63. <https://sanad.iau.ir/Journal/jisds/Article/821594>. (In Persian)
- Khajeh-Nouri, B., Parnian, L., & Hemmat, S. (2014). Studying the relationship between cultural globalization indices and women's alienation. *Sociology of Social Institutions*, 1(4), 57–92. https://ssi.journals.umz.ac.ir/article_979.html. (In Persian)
- Khavari, Z., Mohseni-Tabrizi, A., & Seyed-Mirzaei, S. M. (2021). A sociological analysis of women's alienation (Case study: Women aged 20–50 in Mashhad) based on the grounded theory approach. *Women's Studies Journal*, 12(36), 3–32. <https://www.sid.ir/paper/1051097/fa>. (In Persian)
- Magee, B. (1993). *The Great Philosophers* (A. Fooladvand, Trans.). Tehran: Kharazmi Publishing. (In Persian)
- Mahmoudi-Mandani, M., Etebarian-Khorasgani, A., Sharifi, S., & Qeitani, A. (2023). Identifying dimensions and components of alienation at Isfahan University of Medical Sciences. *Journal of Health Management*, 14(1), 15–25. <https://doi.org/10.30495/jhm.2023.72501.11120>. (In Persian)
- Malekkhani, F., Ghamami, S. M. A., Sozanchi, H., & Esfandiar, H. (2022). Policy analysis of women's employment in the 11th Iranian government. *Islamic Studies on Women and Family*, 9(16), 35–74. https://pubs.jz.ac.ir/article_159050.html. (In Persian)
- Malhotra, A., Schuler, S. R., & Boender, C. (2002). *Measuring women's empowerment as a variable in international development*. [Background paper prepared for the World Bank workshop on poverty and gender: New perspectives]. World Bank.
- Marx, K. (2007). *Capital* (A. Eskandari, Trans., 4th ed.). Tehran: Ferdows Publishing. (In Persian)
- Michel, A. (1995). *Sociology of Family and Marriage* (F. Ardalan, Trans.). Tehran: University of Tehran Press. (In Persian)

- Mirzaei, K. (2019). The relationship between media consumption and cultural-social alienation among Tehran youth. *Sociological Studies (Former Journal of Social Sciences)*, 25(2), 653–690. <https://doi.org/10.22059/JSR.2019.71676>. (In Persian)
- Mohammadi-Asl, A. (2018). *The Social Construction of Gender*. Tehran: Gol-Azin Publishing. (In Persian)
- Mohseni, M. (1994). *Medical Sociology*. Tehran: Tahoori Publishing. (In Persian)
- Mohseni-Tabrizi, A. (1991). Alienation: Conceptualization and categorization of theories in sociology and psychology. *Journal of Social Sciences*, 2(2), 25–73. https://jnoe.ut.ac.ir/article_15355.html. (In Persian)
- Mohseni-Tabrizi, A. (1994). Social, cultural, and political alienation. *Kalameh*, 13, 27–29. <https://sid.ir/paper/439305/fa>. (In Persian)
- Moradi, A., & Safarian, M. (2019). Social factors related to social indifference in Kermanshah. *Economic Sociology and Development Journal*, 8(1), 159–189. <https://doi.org/20.1001.1.23224371.1398.8.1.7.3>. (In Persian)
- Mozaffari-Leqa, S., & Aghajani, M. (2020). Examining the impact of women's employment on divorce and family breakdown. *In 1st Research Conference on Psychology, Counseling, Educational and Social Sciences*. (In Persian)
- Nasrollahi-Vasati, L., & Talebi, F. (2023). Lived experience of female employees in Karaj regarding workplace gender discrimination. *Iranian Anthropology Research Journal*, 13(2), 39–51. https://ijar.ut.ac.ir/article_94504.html. (In Persian)
- Novidian, A., Salar, A., & Ganjali, A. (2001). The relationship between alienation and self-concept among students of Zahedan University of Medical Sciences in the academic year 1999–2000. *Medicine and Purification*, 43, 10–19.
- Qashqavi, M. (2015). Women's employment in the development of social systems. *Conference on Women and Management in Higher Education*. (In Persian)
- Rahrokhajeh, A., Esmaeili, A., Ziaifar, M., Bagheri, H., & Kafaee-Far, M. A. (2018). The relationship between identity status and social alienation among students of Islamic Azad University of Tabriz. *Social Studies*, 11(40), 69–84. https://journals.iau.ir/article_544528.html. (In Persian)
- Razapour, D., Golestani, A., & Haqparast, K. (2018). Sociological factors affecting social indifference among youth in Bushehr. *In 3rd International Conference on New Achievements in Humanities and Social Studies*. Karaj: Islamic Azad University. (In Persian)

- Ritzer, G. (2022). *Sociological Theory in the Contemporary Era* (M. Solati, Trans., 26th ed.). Tehran: Elmi Press. (In Persian)
- Safarian, M., Adhami, A. R., & Moradi, A. (2020). The relationship between individualism and relative deprivation with social indifference among the youth of Kermanshah. *Journal of Culture and Communication Studies*, 21(49), 255–287. <https://doi.org/10.22083/JCCS.2019.187991.2810>. (In Persian)
- Saroukhani, B. (2006). *Encyclopedia of Social Sciences*. Keyhan Publishing. (In Persian)
- Seeman, M. (1959). On the meaning of alienation. *American Sociological Review*, 24(6), 783-791. <https://doi.org/10.2307/2088565>
- Setoudeh, H. (1996). *Social Pathology (Sociology of Deviance)*. Tehran: Avaye Noor Publishing.
- Seidan, F., & Hesami, S. (2013). Examining the relationship between work-family balance and quality of life of female teachers in Sanandaj. *Iranian Sociology of Education Association Journal*, 4(4), 71–104. <https://www.iase-jrn.ir/index.php/se/article/view/25>. (In Persian)
- Shaban-Nia Mansour, M., & Hossein-Abadi, M. (2021). Prohibition of gender discrimination in women's employment in Iranian law (Case study: Women in District 14, Tehran). *Journal of Political and International Research*, 12(48), 371–388. https://journals.iau.ir/article_685342.html. (In Persian)
- Shayanmehr, A. (1998). *Encyclopedia of Comparative Social Sciences* (Vol. 1). Tehran: Keyhan Publishing. (In Persian)
- Tavasoli, G., & Ghadimi, M. (2001). The phenomenon of work alienation in the structure of Iran's administrative system. *Human Sciences Research Journal*, (30), 87–115. <https://sid.ir/paper/500565/fa>. (In Persian)
- Tavis, I. (2002). Changes in the forms of alienation: The 1900s versus 1950s. *American Sociological Review*, 34, 46-57. <https://doi.org/10.2307/2092786>
- Viaznikova, L. F., Osiyanova, O. M., Saltseva, V., & Fabrikov, M. S. (2019). Reasons of student social apathy. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(4), 1248-1254. <https://mgesjournals.com/hssr/article/view/hssr.2019.74172>
- Wilson, J. Z. (2014). Ambient hate: Racist graffiti and social apathy in a rural community. *Howard Journal of Criminal Justice*, 53(4), 377-394. <https://doi.org/10.1111/hojo.12076>
- Xu, L., Liu, S., Luo, M., Li, M., & Wang, C. (2025). Social alienation and influencing factors among caregivers of stroke patients in China: A cross-

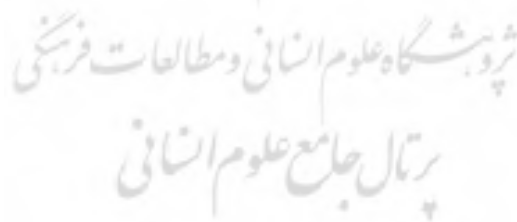
sectional study. *Frontiers in Psychiatry*, 16, 1544692. 10.3389/fpsy.2025.1544692

Yazdkhasti, B., & Ahmadi, V. (2007). Examining the status of women's activity and employment in Iran with emphasis on the 2006 census. *Women's Studies*, 1(3), 9–32. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2003.1324>. (In Persian)

Zakaria Abdelmoneam Elsaywy, A., Hassan Abd- El-Aal, N., Karem Mohamed Elsayed, B., & Mahmoud Eltawel, T. (2025). Professional quality of life and its relationship with work alienation: Oncology nurses' perspective. *Egyptian Journal of Health Care*, 16(1), 322-337. doi: 10.21608/ejhc.2025.409584

Zarei-Vandi, L., Ghaderi, S., & Arefi, A. (2020). Social indifference among students and related social factors: A case study of Hakim Sabzevari University. *Iranian Journal of Social Issues*, 11(2), 125–152. <https://elmnet.ir/doc/11227906-71612>. (In Persian)

Zheltnina, A. (2020). The apathy syndrome: How we are trained not to care about politics. *Social Problems*, 67(2), 358-378. <https://doi.org/10.1093/socpro/spz019>

بررسی تأثیر نوع شغل بر احساس از خودبیگانگی اجتماعی زنان شاغل در نظام سلامت گناباد

محمدعلی طالبی^۱

عاطفه عربی^۲

فاطمه نورانی‌فر^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر شغل زنان بر احساس از خودبیگانگی اجتماعی در میان زنان شاغل در کادر درمان شهرستان گناباد انجام شد. این مطالعه به صورت مقطعی و با مشارکت ۱۷۰ تن از زنان شاغل در این حوزه، و با استفاده از پرسشنامه از خودبیگانگی اجتماعی به عنوان ابزار جمع‌آوری داده‌ها انجام شد. نتایج نشان داد که نوع اشتغال زنان بر احساس از خودبیگانگی اجتماعی آنان تأثیرگذار است. علاوه بر این، نوع اشتغال زنان بر مؤلفه‌های مختلف از خودبیگانگی اجتماعی مانند بیگانگی از کار با آماره F (۱۷/۳۱۱)، بیگانگی از خود با آماره F (۲۰/۵۸۷)، بیگانگی از نهادهای اجتماعی با آماره F (۲۰/۹۷۱)، بیگانگی از روابط اجتماعی با آماره F (۵/۷۲۱)، بیگانگی از خانواده با آماره F (۹/۰۴۵)، احساس بی‌قدرتی با آماره F (۹/۴۳۲)، احساس بی‌ریشه‌گی با آماره F (۱۰/۰۵۸) و احساس پوچ‌گرایی با آماره F (۶/۵۸۳) تأثیر داشته است. اشتغال زنان در حوزه خدمات درمان نه تنها در ارتقای سلامت جامعه نقش حیاتی ایفا می‌کند، بلکه به عنوان یکی از ارکان توسعه انسانی و اجتماعی شناخته می‌شود. همچنین، حضور فعال زنان در این بخش می‌تواند به ایجاد الگوهای مثبت در جامعه و ارتقای سرمایه اجتماعی کمک

^۱ استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

M.talebi@pnu.ac.ir

^۲ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، گناباد، ایران.

atefeh.arabi69@gmail.com

^۳ دانش‌آموخته آموزش علوم اجتماعی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

ftem.nooranifar@cfu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۳۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۲۹

DOI: 10.22051/JWSPS.2025.51186.2992

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

(شعبان‌نیام‌نصور و حسین‌آبادی، ۱۴۰۰: ۳۷۲). از این‌رو، ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای زنان، نه تنها موجب افزایش کیفیت زندگی آنان می‌شود، بلکه دسترسی به اهداف توسعه پایدار را نیز تسهیل می‌کند (Malhotra et al., 2002: 258 و شایان‌مهر، ۱۳۷۷: ۳۸).

یکی از مسائل اساسی انسان معاصر، فاصله گرفتن او از خویش‌شناسی حقیقی است؛ موضوعی که در جامعه‌شناسی با عنوان «ازخودبیگانگی» از آن یاد می‌شود. ازخودبیگانگی، بیان‌گر حالتی است که فرد نسبت به وجود و جایگاه اصیل خود احساس ناآشنایی می‌کند؛ زمانی که ساختارهای اجتماعی یا محیطی که خود انسان پدید آورده، کنترل او را در دست می‌گیرد و اختیار و هویت او را تحت الشعاع قرار می‌دهد. در چنین وضعیتی، فرد به موجودی منفعل بدل شده که به جای انتخاب‌گری، در مسیرهای از پیش تعیین شده حرکت می‌کند (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۴). یکی از رایج‌ترین اصطلاحاتی که امروز در بحث‌های مربوط به جامعه‌شناسی به کار برده می‌شود، ازخودبیگانگی است (توسلی و قدیمی، ۱۳۸۰: ۸۷). مفهوم یا مقوله ازخودبیگانگی را اولین بار «هگل» وارد حوزه فلسفه کرد (Aron, 1985: 187). هگل معتقد است که هر زمان چیزی که از آن ما یا جزئی از ماست به نظر خارجی و بیگانه برسد، ازخودبیگانگی روی می‌دهد (Magee, 1993: 317).

ازخودبیگانگی را می‌توان در ابعاد گوناگونی همچون فرهنگی، کاری، سیاسی و اجتماعی مورد بررسی قرار داد. در میان این ابعاد، به نظر می‌رسد که بُعد اجتماعی آن بیش از دیگر جنبه‌ها قابل مشاهده و محسوس است. در این نوع ازخودبیگانگی، تمرکز بر گسست متقابل میان فرد و جامعه است؛ به گونه‌ای که فرد از هنجارهای اجتماعی فاصله می‌گیرد و پیوند ذهنی و عینی او با ساختارهایی چون خانواده، مذهب و سایر نهادهای اجتماعی دچار گسیختگی می‌شود. در بیگانگی اجتماعی، به رابطه بین فرد و جامعه توجه می‌شود و بریدگی از هنجارهای فرهنگی و انفصال یا جدایی از دیگر مردمان مطمح‌نظر است. بیگانگی اجتماعی نوعی احساس انفصال، جدایی و عدم پیوند ذهنی و عینی میان فرد و جامعه است (محسنی تبریزی، ۱۳۷۳: ۱۲). ازخودبیگانگی اجتماعی زمانی به وجود می‌آید که فرد خود را خالق اعمالش نبیند و به جای آن، اعمال و نتایج آن بر او حاکم شوند و فرد ناچار از اطاعت و حتی ستایش آن‌ها باشد (Deit, 1961: 755).

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تعاملات فردی و اجتماعی و چالش‌های شغلی می‌تواند منجر به گسست هویتی و فاصله گرفتن زنان از خود واقعی‌شان گردد.

در دهه‌های اخیر، افزایش مشارکت زنان در عرصه‌های اجتماعی، به‌ویژه اشتغال در حوزه سلامت، نه‌تنها نمادی از توسعه انسانی و اجتماعی به‌شمار می‌رود، بلکه نقشی حیاتی در پایداری نظام‌های درمانی ایفا می‌کند. با این‌حال، این روند با چالش‌هایی همراه است که گاه پیامدهای روانی و اجتماعی عمیقی برای زنان شاغل به‌دنبال دارد. یکی از مهم‌ترین این پیامدها، احساس ازخودبیگانگی اجتماعی است که به‌عنوان یک اختلال روان‌اجتماعی می‌تواند موجب تضعیف احساس تعلق، کاهش رضایت شغلی، آسیب به روابط اجتماعی و حتی افت کیفیت خدمات درمانی شود. اشتغال در محیط‌های تنش‌زا مانند بیمارستان‌ها و مراکز درمانی، با ویژگی‌هایی چون فشار کاری بالا، مسئولیت‌های چندگانه، و ضعف حمایت سازمانی، زمینه‌ساز بروز این پدیده در میان زنان می‌شود. اهمیت این مسئله زمانی دوچندان می‌شود که بدانیم سلامت روان و کیفیت ارتباطات اجتماعی کارکنان درمان، مستقیماً بر سلامت بیماران، عملکرد تیمی و اثربخشی نظام بهداشتی تأثیرگذار است. در نتیجه، بررسی دقیق و علمی رابطه بین نوع اشتغال زنان و میزان احساس ازخودبیگانگی اجتماعی، نه‌تنها از منظر فردی (در راستای ارتقای رفاه شغلی و روانی زنان)، بلکه از منظر اجتماعی و سازمانی نیز ضرورتی اساسی دارد.

لذا این پژوهش با هدف پاسخ‌گویی به این نیاز علمی انجام شده تا شاید بتواند با شناخت عوامل مؤثر بر ازخودبیگانگی در میان زنان شاغل در نظام سلامت، گامی در جهت بهبود سیاست‌های اشتغال، طراحی محیط‌های کاری انسانی‌تر و ارتقای سرمایه اجتماعی در نظام درمانی کشور برداشته شود.

پیشینه تجربی

عبدالمنعم الساوی و همکاران (۲۰۲۵) با بررسی کیفیت زندگی حرفه‌ای و ارتباط آن با بیگانگی از کادر پرستاران انکولوژی دامانه‌هور نشان دادند که اعمال یک سیستم مؤثر برای بهبود شرایط کاری، افزایش استقلال پرستاران، ایجاد فضای اعتماد، ارتقاء کار تیمی، حمایت اجرایی، گسترش

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

است، فرآیندی که می‌تواند به نوسازی اصالت فردی و بازآفرینی فضای اجتماعی توأم با آزادی و عاملیت منجر شود.

خواجه‌نوری و همکاران (۱۳۹۳) نشان دادند که ازخودبیگانگی زنان نه تنها محصول شرایط شغلی و فردی، بلکه متأثر از مجموعه‌ای از متغیرهای فرهنگی - اجتماعی و ارتباطی است. بر اساس یافته‌های آنان، گرایش‌هایی مانند نوگرایی، دنیاگرایی و هویت اجتماعی جدید، به‌طور مثبت با افزایش ازخودبیگانگی زنان در ارتباط‌اند، درحالی که گفت‌وگو در خانواده و احترام به حقوق زنان نقش کاهنده‌ای در تجربه بیگانگی اجتماعی ایفا می‌کند. این نتایج بیان‌گر آن است که ازخودبیگانگی پدیده‌ای چندبُعدی است و در پیوند میان سطح کلان جامعه (جهانی‌شدن، نوگرایی و تغییرات فرهنگی) و سطح خرد (روابط خانوادگی و احترام به حقوق فردی) بازتولید می‌شود.

علمی و هاشم‌زاده (۱۳۸۸) نشان داد که کیفیت زندگی کاری یکی از متغیرهای کلیدی در شکل‌گیری یا کاهش احساس بیگانگی اجتماعی است، به‌گونه‌ای که هرچه کیفیت زندگی کاری پایین‌تر باشد، احتمال تجربه ابعاد مختلف بیگانگی اجتماعی افزایش می‌یابد. به‌عبارتی، میان کیفیت زندگی کاری و همه ابعاد بیگانگی اجتماعی (به‌جز انزوای اجتماعی) رابطه‌ای معکوس و معنادار وجود دارد.

به‌طور کلی، مرور پیشینه تحقیق نشان می‌دهد پژوهش‌های داخلی و خارجی بیشتر به ازخودبیگانگی بیماران گروه‌های مختلف پرداخته‌اند و افرادی که در عرصه‌های مختلف درمانی و بهداشتی فعالیت دارند، کمتر موضوع مطالعه بوده‌اند. از آن‌جا که ازخودبیگانگی زنان شاغل پدیده‌ای است که ریشه در شرایط کاری و ساختارهای اجتماعی دارد و در بستر فشارهای شغلی، نابرابری فرصت‌ها و ضعف حمایت‌های سازمانی تشدید می‌شود. تبیین ازخودبیگانگی در این پژوهش نه صرفاً به‌عنوان یک مسئله فردی، بلکه به‌عنوان پیامدی اجتماعی و سازمانی مطرح است که مدیریت آن نیازمند اصلاح در سیاست‌های شغلی، ارتقای کیفیت زندگی کاری و ایجاد فرصت‌های مشارکتی و حمایتی برای زنان است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نمی‌گذارد. در نتیجه، افراد برای رسیدن به اهداف، هنجارها را شکسته و از وسایل نامشروع استفاده می‌کنند (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۶).

در همین راستا، وبر نیز در کتاب اخلاق پروتستانی و روح سرمایه‌داری با بررسی عقلانی‌شدن زندگی مدرن، به پیامدهایی اشاره می‌کند که با مفهوم ازخودبیگانگی هم‌پوشانی دارد. او در تحلیل خود از بوروکراسی و عقلانیت ابزاری، به مفهومی می‌رسد که آن را «قفس آهنین» می‌نامد؛ شرایطی که در آن انسان‌ها به‌جای پیروی از ارزش‌ها و احساسات درونی، اسیر قواعد خشک و ساختارهای نظام‌مند می‌شوند. این وضعیت باعث می‌شود افراد احساس ناتوانی، بی‌معنایی و گسست از خود اصیل داشته باشند (وبر، ۱۳۹۳: ۱۵۵).

زیمل نیز نگاهی انتقادی به جامعه مدرن دارد. او معتقد است زندگی در کلان‌شهرها موجب رشد فردگرایی، تخصص‌گرایی، تقسیم کار و غلبه روح عینی بر روح ذهنی می‌شود؛ وضعیتی که در نهایت انسان را به سوی ازخودبیگانگی سوق می‌دهد. به باور او، ازخودبیگانگی یکی از عوامل بنیادین سرگردانی انسان در جوامع مدرن است (ستوده، ۱۳۷۸: ۲۹۳).

در نیمه دوم قرن بیستم، نظریه‌پردازان نئومارکسیست مانند مارکوزه از منظر انتقادی‌تری به موضوع پرداختند. مارکوزه در نقد عقلانیت مدرن، بر این باور است که عقلانیت در جوامع صنعتی به عقلانیت ابزاری تقلیل یافته؛ به این معنا که به‌جای آن‌که عقلانیت در خدمت آزادی، خودآگاهی و رهایی انسان باشد، به ابزاری برای کنترل و بازتولید نظم موجود تبدیل شده است. در این چارچوب، انسان‌ها به‌جای تفکر انتقادی، در قالب نیازها و الگوهای از پیش تعیین‌شده اجتماعی عمل می‌کنند و توانایی پرسش‌گری را از دست می‌دهند. مارکوزه جامعه مدرن را «جامعه تک‌بعدی» می‌نامد، جایی که نظام‌های فناوری و اقتصاد، افراد را به موجوداتی سازگار، اما تهی از معنا تبدیل می‌کنند (ریترز، ۱۴۰۱: ۲۰۳).

فروم نیز عقلانیت اقتصادی را مهم‌ترین علت ازخودبیگانگی در جوامع مدرن می‌داند. به باور او، این نظام خشک و بی‌روح باعث سرکوب انسان و رشد بیگانگی می‌شود. به‌علاوه، در هر دو نظام سرمایه‌داری و سوسیالیستی، عقلانیت ابزاری نماد بیگانگی بشر است (فروم، ۲۰۰۶: ۷۸).

در امتداد این دیدگاه‌ها، تاویس معتقد است که ازخودبیگانگی انسان معاصر تنها ریشه در استعمار اقتصادی ندارد، بلکه حاصل سلطه عقلانیت علمی و فنی نیز هست. در جوامع صنعتی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

انسجام هنجاری و نبود نظام معنایی روشن، زنان شاغل را در مواجهه با تعارضات نقش‌ها دچار سردرگمی و انزوا می‌کند. وبر با تحلیل ساختارهای بوروکراتیک، به نقش سرکوب‌گر عقلانیت ابزاری در تضعیف عاملیت فردی اشاره می‌کند؛ عاملی که در محیط‌های درمانی و مردسالار می‌تواند احساس ناتوانی و بی‌معنایی را در میان زنان تقویت کند. در نهایت، گیدنز از بحران بازتابی هویت در عصر مدرن سخن می‌گوید و توضیح می‌دهد که فشار برای بازتعریف مداوم هویت، در شرایطی که حمایت اجتماعی کافی وجود ندارد، می‌تواند به بی‌ثباتی روانی و ازخودبیگانگی منجر شود.

بر این اساس، چارچوب نظری پژوهش بر تلفیقی از این دیدگاه‌ها بنا شده تا بتواند تبیین جامعی از رابطه میان اشتغال زنان و احساس ازخودبیگانگی ارائه دهد. این چارچوب نشان می‌دهد که بیگانگی زنان شاغل، صرفاً پیامدی فردی یا روان‌شناختی نیست، بلکه محصول ساختارهای نابرابر اجتماعی، محدودیت‌های سازمانی، فشارهای فرهنگی و ضعف در حمایت‌های اجتماعی است. چنین تحلیلی می‌تواند زمینه را برای فهم عمیق‌تر پیامدهای اشتغال زنان فراهم ساخته و در ارائه راهکارهای مداخله‌ای مؤثر در حوزه سلامت روان و سیاست‌گذاری اجتماعی نقش‌آفرین باشد.

با توجه به ادبیات نظری و پیشینه پژوهش، دو فرضیه به شرح زیر تنظیم شده است:

- ✓ فرضیه اول: به نظر می‌رسد نوع اشتغال زنان بر احساس ازخودبیگانگی اجتماعی در بین زنان شاغل در کادر درمانی شهر گناباد مؤثر است.
- ✓ فرضیه دوم: به نظر می‌رسد نوع اشتغال زنان بر مؤلفه‌های ازخودبیگانگی اجتماعی (بیگانگی از کار، بیگانگی از خود، بیگانگی از نهادهای اجتماعی، بیگانگی از روابط اجتماعی، بیگانگی از خانواده، احساس بی‌قدرتی، احساس بی‌ریشگی و احساس پوچ‌گرایی) در بین زنان شاغل در کادر درمانی شهر گناباد مؤثر است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تعریف عملیاتی

اشتغال: واژه اشتغال یعنی به کاری پرداختن یا مشغول شدن به کاری (دهخدا، ۱۳۷۳: ۲). اشتغال زنان به انجام دادن کار زن در خارج از منزل اطلاق می‌گردد که امروزه به‌عنوان یکی از حقوق زنان مطرح است (مظفری لقا و آقاجانی، ۱۳۹۹: ۴۷). و در این‌جا منظور زنانی هستند که در عرصه‌های مختلف در دانشگاه علوم پزشکی مشغول به فعالیت هستند.

ازخودبیگانگی: در جامعه‌شناسی به غریبگی فرد از اجتماع سنتی و سایر کسان خود دلالت دارد (میرزایی، ۱۳۹۶: ۶۵۸). ازخودبیگانگی دارای ابعاد گوناگونی از جمله ازخودبیگانگی کاری، ازخودبیگانگی فرهنگی، ازخودبیگانگی سیاسی و اجتماعی است (محسنی تبریزی، ۱۳۷۳: ۱۲).

ازخودبیگانگی کاری: بیان‌گر وجود مغایرت میان شرایط تکالیف عینی کار در امتداد ابعادی خاص همچون کنترل، هدف و خودابرازگری که برآیند مورد انتظار این مغایرت افراد را به یک حس ناتوانی، بی‌معنایی و ازخودبیزاری می‌رساند (فرگوسن و لاوال، ۲۰۰۴).

ازخودبیگانگی فرهنگی: عبارت است از تجربه ذهنی فرد یا گروهی که در آن نظام ارزشی، هنجارها، زبان، نمادها یا سنت‌های فرهنگی خود را بی‌معنا، ناکارآمد یا کهنه تلقی کرده و در نتیجه، نوعی انقطاع یا طرد از هویت فرهنگی خویش را تجربه می‌کند.

ازخودبیگانگی سیاسی: در مقابل نظام سیاسی مطرح می‌شود و آن نوعی تصور و طرز تلقی یا احساس است که از انتظار عدم تأثیر و تعیین‌کنندگی رفتار فرد در ایجاد نتایج یا دست‌کاری در واقعیت ناشی می‌شود. قدرت سیاسی همواره فاصله‌ای را میان خود و آحاد ملت حفظ می‌کند که منشأ بیگانگی سیاسی قلمداد می‌شود (محمدی، ۱۳۷۵: ۲۷).

ازخودبیگانگی اجتماعی: به گسست رابطه میان فرد و جامعه اشاره دارد و شامل بریدگی از هنجارهای فرهنگی و انفصال، جدایی و نداشتن پیوند ذهنی و عینی میان فرد و جامعه (نهادهای و ساختارهای اجتماعی نظیر خانواده، مذهب و...) (محسنی تبریزی، ۱۳۷۳: ۱۲)

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سال و ۵۷-۶۱ سال جای دارند که درصد فراوانی آنان به تفکیک ۲/۹۴۱ است. گروه‌هایی که بین این دو قرار می‌گیرند شامل طبقه سنی ۲۷-۳۱ سال، ۳۲-۳۶ سال، ۳۷-۴۱ سال، ۴۲-۴۶ سال و ۴۷-۵۱ سال است که نشان می‌دهد اکثر کادر درمان زن در سنین جوانی قرار دارند. اکثریت کسانی که در این پژوهش مشارکت داشتند متأهل بودند و فراوانی آنان ۵۱/۱۷۶ درصد بود. بیشترین سابقه کاری با فراوانی ۴۸/۲۳۵ درصد مربوط به آزمودنی‌هایی است که ۳-۰ سال سابقه کاری دارند و تعداد آنان ۸۲ نفر بوده است. علاوه بر این، کمترین سابقه کاری مربوط به آزمودنی‌هایی دارای ۲۸-۳۱ سال سابقه کاری با درصد فراوانی ۱/۷۶۴ درصد و تعداد ۳ نفر بوده است. این جدول نشان می‌دهد سابقه کاری اکثریت گروه مورد مطالعه پایین است که می‌تواند به دلیل استفاده از نیروهای طرحی باشد. همچنین یافته‌ها نشان داد بیشتر آزمودنی‌های دارای درآمد ۱۴ تا ۱۶ میلیون هستند که درصد فراوانی آنان ۴۰/۵۸۸ و تعداد آنان ۶۹ نفر بوده است؛ همچنین جدول بالا نشان می‌دهد تنها ۴/۷۰۵ درصد آزمودنی‌های مورد مطالعه درآمد ۲۹ تا ۳۲ میلیون دارند که تعدادشان ۸ نفر است. این جدول نشان می‌دهد ۶۷ درصد آزمودنی‌ها حقوق کمتر از ۱۶ میلیون دارند که نسبت به مشاغلی که خطری آنان را تهدید نمی‌کند، پایین است. اکثریت آزمودنی‌های مورد مطالعه وضعیت مالی خوبی داشتند که درصد فراوانی آنان ۵۲/۳۵۲ است. همچنین نتایج در این جدول نشان می‌دهد ۱/۱۷۶ درصد از آزمودنی‌های وضعیت مالی خیلی ضعیفی داشتند. با وجود این که کادر درمان زمان زیادی از وقت خود را صرف کار می‌کنند و با توجه به این که اکثریت آنان سرپرست خانواده نیستند، وضعیت مالی متوسط به پایین بالای ۳۳ درصد است. اطلاعات به دست آمده نشان می‌دهد که ۶۷/۶۴ درصد از آزمودنی‌ها (۱۱۵ نفر) مدرک کارشناسی، ۱/۷۶۴ درصد (۳ نفر) فوق‌دیپلم و ۴/۷۰۵ درصد (۸ نفر) دکترا داشتند. این جدول نشان می‌دهد ۹۷ درصد از کادر مورد مطالعه تحصیلات نسبتاً بالایی دارند و بیشتر از ۳۰ درصد از آنان تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر دارند. همچنین، ۹۷ نفر از آزمودنی‌ها هیچ فرزندی ندارند که فراوانی آنان ۵۷/۰۵۸ درصد است و ۱/۷۶۴ درصد دارای ۴ فرزند و بیشتر هستند که تعداد آنان ۳ نفر است. جدول فوق حاکی از آن است که کادر درمان با توجه به پیچیدگی و سختی شغل، تمایل چندانی به فرزندآوری ندارند؛ همچنین ممکن است زمان نسبتاً زیاد صرف‌شده، آنان را از این نعمت محروم ساخته باشد.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

داده‌های جدول بالا نشان می‌دهد تعداد کمک پرستاران ۲۰ نفر بوده که در خرده‌مقیاس‌های بیگانگی از خانواده و احساس بی‌قدرتی بیشترین میانگین را دارند. آن‌ها معمولاً ساعات کاری طولانی دارند که می‌تواند منجر به احساس بی‌قدرتی و افزایش فاصله از خانواده شود.

جدول ۵. خرده‌مقیاس‌های بیگانگی در زنان تکنسین اتاق عمل

Table 5. The subscales of alienation among female operating room technicians

Job	Variable	Mean	SD	Skewness	Kurtosis
OR Technician	Alienation from work	7.4	0.0	0.72	0.45
	Self-alienation	7.77	0.14	-0.41	-0.5
	Alienation from social institutions	7.77	0.14	0.8	0.77
	Alienation from social relations	8.27	0.763	0.9	0.23
	Alienation from family	8.33	0.872	0.22	0.76
	Feeling of powerlessness	6.4	0.993	0.85	0.72
	Feeling of rootlessness	7.13	0.071	0.20	0.65
Feeling of nihilism	6.1	1.68	-0.58	-0.32	

داده‌های جدول بالا نشان می‌دهد فراوانی تکنسین اتاق عمل ۳۰ نفر بوده که در خرده‌مقیاس‌هایی مانند بیگانگی از روابط اجتماعی، نهادهای اجتماعی و احساس بی‌ریشگی بالاترین نمرات را کسب کرده‌اند. علت این امر می‌تواند به ارتباط غیرمستقیم و یک‌طرفه آنان با بیماران و فضای کاری بسته و بدون تعامل انسانی گسترده مربوط باشد.

جدول ۶. خرده‌مقیاس‌های بیگانگی در زنان ماما

Table 6. The subscales of alienation among female midwives

Job	Variable	Mean	SD	Skewness	Kurtosis
Midwife	Alienation from work	3.87	0.056	0.54	0.14
	Self-alienation	4.33	0.05	0.9	0.23
	Alienation from social institutions	3.93	0.031	0.44	0.24
	Alienation from social relations	5.13	1.048	0.41	0.73
	Alienation from family	4.73	0.389	0.25	0.96
	Feeling of powerlessness	4	0.011	-0.41	-0.47
	Feeling of rootlessness	3.53	0.332	-0.15	-0.61
Feeling of nihilism	3.33	0.603	0.28	0.81	

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

داده‌های جدول بالا نشان می‌دهد فراوانی کارکنان علوم آزمایشگاهی ۱۰ نفر است که در خرده‌مقیاس‌های بیگانگی از کار و از خود نمرات بالاتری گرفته‌اند که ممکن است به دلیل ماهیت فنی و دور از تماس انسانی مستقیم این شغل باشد.

آزمون فرضیات

فرضیه اول: به نظر می‌رسد نوع اشتغال زنان بر احساس ازخودبیگانگی اجتماعی در بین زنان شاغل در کادر درمانی شهر گناباد مؤثر است.

برای بررسی این فرضیه از آزمون ANOVA استفاده شده که نتایج به شرح جدول ۱ است. نتایج در این جدول نشان می‌دهد آماره F برابر ۴۷/۰۱۹ و در سطح ۱ درصد معنادار است. بنابراین می‌توان گفت بین گروه‌ها از نظر ازخودبیگانگی اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد و این فرضیه که نوع اشتغال زنان بر احساس ازخودبیگانگی اجتماعی در بین زنان شاغل در کادر درمانی شهر گناباد مؤثر است، مورد تأیید قرار گرفت.

جدول ۹. سطح معناداری تأثیر نوع اشتغال بر احساس از خود بیگانگی اجتماعی

Table 9. Significance level of the effect of type of employment on feelings of social alienation

	Source of Variation	Sum of Squares (SS)	Degrees of Freedom	Mean Square	Statistic F	Significance Level
Social Alienation	Between Groups	10017.426	5	2003.485	47.019	<001
	Within Groups	6988.127	164	42.611		
	Total	17005.533	169			

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد نوع اشتغال زنان بر روی مؤلفه‌های ازخودبیگانگی اجتماعی (بیگانگی از کار، بیگانگی از خود، بیگانگی از نهادهای اجتماعی، بیگانگی از روابط اجتماعی، بیگانگی از خانواده، احساس بی‌قدرتی، احساس بی‌ریشگی و احساس پوچ‌گرایی) در بین زنان شاغل در کادر درمانی شهر گناباد مؤثر است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Alienation from social relations	Within Groups	745.470	164	4.546		
	Total	875.506	169			
Alienation from family	Between Groups	239.242	5	47.848	9.045	<001
	Within Groups	867.605	164	5.29		
	Total	1106.847	169			
Feeling of powerlessness	Between Groups	179.159	5	35.832	9.432	<001
	Within Groups	623.052	164	3.799		
	Total	802.212	169			
Feeling of rootlessness	Between Groups	152.392	5	30.478	10.058	<001
	Within Groups	496.955	164	3.030		
	Total	649.347	169			
Feeling of nihilism	Between Groups	94.584	5	18.917	6.583	<001
	Within Groups	471.304	164	2.874		
	Total	565.888	169			

بحث و نتیجه‌گیری

نوع اشتغال زنان کادر درمان بر احساس ازخودبیگانگی اجتماعی در بین زنان شاغل در کادر درمانی شهر گناباد مؤثر است. نتایج این فرضیه با پژوهش‌های زارعی‌وندی و همکاران (۱۳۹۹)، مرادی و صفاریان (۱۳۹۸)، رضاپور و همکاران (۲۰۱۸)، جهانگیری و محمدی (۲۰۱۸)، حاج‌هاشمی و همکاران (۱۳۹۶) و فیشمن و دورا^۱ (۲۰۱۵) همسو است و پژوهش ناهمسویی یافت نشد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت روی آوردن زنان به اشتغال در دهه‌های اخیر گسترش بیشتری یافته است. اشتغال موضوعی است که با ابعاد مختلف زندگی افراد از جمله ازخودبیگانگی اجتماعی مرتبط است. طبق نظریه‌های جامعه‌شناختی می‌توان گفت خودبیگانگی یک مؤلفه روانی است که در روابط اجتماعی و جامعه نقش مهمی ایفا می‌کند. اگرچه جامعه‌شناسان و روان‌شناسان نسبت به مؤلفه‌ها و متغیرهای آن اظهارنظرهای مختلفی داشته‌اند، اما هرکدام به‌طور خاص جنبه‌ای ازخودبیگانگی را مدنظر قرار داده‌اند و آن را محصول

¹. Fishman & Devorah

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

گونگون به تبیین ازخودبیگانگی اجتماعی پرداخته‌اند. در میان جامعه‌شناسان، رویکرد نظم اجتماعی با کلیدواژه آنومی و رویکرد انتقاد اجتماعی با کلیدواژه بیگانگی به بررسی این پدیده توجه داشته‌اند. تحقیقات نشان داده‌اند که عوامل مختلفی نظیر تقسیم کار، بی‌قدرتی، عدم مشارکت فعال در محیط کار، نیاز به کار فقط برای تأمین معاش، احساس رنج و بدبختی به‌جای لذت، احساس استثمارشدن، عدم وجود روابط انسانی و فرصت‌های برابر شغلی، همگی می‌توانند بر ایجاد احساس ازخودبیگانگی تأثیر بگذارند. براساس نظریه‌های مارکس، با تقسیم کار و شکسته شدن روند تولید، کار به وظیفه‌ای تکراری و کسل‌کننده تبدیل شده و کارگران قدرت و اختیاری در فرایند کار ندارند. چنین کاری، به‌جای لذت، رنج و بدبختی به همراه دارد. در این شرایط، عشق و اعتماد جای خود را به چانه‌زنی و مبادله می‌دهند و انسان‌ها در کار خود احساس استثمار و بیگانگی می‌کنند و فرصت‌های برابر شغلی جهت ترفیع و کسب امتیازات فراهم نمی‌شود. ازخودبیگانگی اجتماعی باعث جدایی فرد از اجتماع و محیط شده و با عواملی نظیر فقدان دموکراسی، عدم مشارکت جمعی، پایین بودن دستمزد، کمبود امکانات رفاهی، احساس عدم امنیت شغلی، و گسترش چاپلوسی مرتبط است. برای کاهش میزان ازخودبیگانگی اجتماعی، افزایش احساس مسئولیت افراد در قبال سازمان‌های مختلف ضروری است و باید به عوامل بالا توجه کافی داشت. به موازات افزایش فشار کاری در زمینه روابط اجتماعی، برای زنان شاغل تعارضاتی ایجاد می‌شود. اگرچه به‌نظر می‌رسد علاقه به کار با احساس بیگانگی ارتباط دارد و فرض بر این است که افرادی که شغل خود را با علاقه انتخاب کرده‌اند، کمتر دچار بیگانگی می‌شوند. اما در بسیاری موارد به دلایل مختلف این علاقه به تدریج کاهش می‌یابد. بنابراین، می‌توان این فرض را پذیرفت که بی‌علاقگی به شغل موجب ازخودبیگانگی اجتماعی می‌شود و نیز تکراری بودن کار روزانه در محیط‌های بیمارستانی می‌تواند نقش مؤثری بر ازخودبیگانگی اجتماعی داشته باشد. در کشورهای پیشرفته، نیروی انسانی کارآمد به‌عنوان مهم‌ترین سرمایه ملی شناخته می‌شود. از این‌رو، برای اصلاح نظام بیمارستانی با توجه به نقش نیروی انسانی، تجدیدنظر در دستمزدها و ارائه کمک‌های غیرنقدی نظیر تأمین مسکن و ایجاد سازوکاری برای مشارکت کارکنان در تصمیم‌گیری‌ها، ضروری است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

در تحلیل گیدنز، هویت مدرن امری بازتابی و پیوسته در حال بازسازی است. این بازسازی در غیاب ثبات شغلی، حمایت اجتماعی و امکان تحقق خود، به فرسایش هویت منجر می‌شود. در همین راستا، اگر به ساختارهای سازمانی و سیاست‌های شغلی توجه نشود، زنان شاغل ممکن است در مواجهه با انتظارات متعارض، احساس ناتوانی، بی‌معنایی و انزوا را تجربه کنند.

بنابراین، نتایج این پژوهش در پیوند با چارچوب‌های نظری نشان می‌دهد از خود بیگانگی اجتماعی در میان زنان شاغل، به‌ویژه در حوزه درمان، پدیده‌ای تک‌عَلّی یا صرفاً روان‌شناختی نیست، بلکه ریشه در ساختارهای پیچیده و چندلایه اجتماعی، فرهنگی و سازمانی دارد. آنچه در محیط‌های درمانی مشهود است، مجموعه‌ای از فشارهای نهادی، تقسیم کار ماشینی‌شده، مسئولیت‌های فشرده و ضعف در سازوکارهای حمایتی و مشارکتی است که همگی به تضعیف سرمایه اجتماعی، احساس تعلق و در نهایت، تشدید احساس بیگانگی منجر می‌شوند.

از منظر جامعه‌شناختی می‌توان گفت که نوع اشتغال زنان، تنها بر حضور اقتصادی آنان اثر نمی‌گذارد، بلکه مستقیماً با تجربه‌های درونی آن‌ها از خود، کار، جامعه و دیگران در ارتباط است. اشتغال اگر فاقد شرایط حمایتی، هویتی و مشارکتی باشد، به‌جای آن‌که ابزاری برای تحقق فردیت، استقلال و شکوفایی باشد، به بستر شکل‌گیری انزوای روانی، گسست اجتماعی و کاهش معناداری زندگی بدل خواهد شد. در چنین شرایطی، از خود بیگانگی نه تنها به‌معنای گسست از محصول کار، بلکه به گسست از هویت زنانه، نقش‌های خانوادگی، و حتی ارزش‌های فرهنگی نیز تعمیم می‌یابد.

تحلیل نهایی این است که اشتغال زنان در ساختارهای ناکارآمد می‌تواند به‌صورت ناخواسته، به بازتولید همان سازوکارهای سلطه و بی‌قدرتی منجر شود که نظریه‌پردازانی چون مارکس، وبر، مارکوزه و هابرماس درباره آن هشدار داده‌اند. از خود بیگانگی در این معنا، نوعی فقدان «عاملیت» و ناتوانی در شکل‌دادن به شرایط کار، تصمیم‌گیری و حتی تعریف معنا برای خود و نقش اجتماعی است. زمانی که زنان در محیط‌های درمانی در معرض الگوهای سخت، سلسله‌مراتبی و مشارکت‌گریز قرار می‌گیرند، احساس می‌کنند که نه فقط از کار، بلکه از جامعه و حتی خویش‌ن نیز دور شده‌اند. بنابراین، درمان این وضعیت، تنها در سطح فردی یا روان‌شناختی امکان‌پذیر نیست؛ بلکه نیازمند اصلاح در سیاست‌گذاری‌های کلان اشتغال، بازنگری در مناسبات سازمانی،

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آرون، ریمون. (۱۳۶۴). مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی. ترجمه باقر پرهام. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
- ایمان، محمدتقی. و قائدی، حسین. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر بر بیگانگی سیاسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه شیراز). *علوم اجتماعی (دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد)*، (۲)، ۷۹-۱۰۴. <https://doi.org/10.22067/jss.v0i0.2986>
- توسلی، غلامعباس. و قدیمی، مهدی. (۱۳۸۰). پدیده بیگانگی از کار در ساختار نظام اداری ایران. *پژوهشنامه علوم انسانی*، (۳۰)، ۸۷-۱۱۵.
- جهانگیری، جهانگیر. و محمدی، نسرین. (۱۳۹۷). تحلیل جامعه‌شناختی رابطه امید سیاسی و بی‌تفاوتی اجتماعی: مطالعه دانشجویان دانشگاه شیراز. *مطالعات و پژوهش‌های اجتماعی ایران*، (۱)۷، ۱۵۰-۱۲۷. [10.22059/JISR.2018.232634.521](https://doi.org/10.22059/JISR.2018.232634.521)
- حاج هاشمی، زهرا، صاعدی، احمدرضا. و گنجی، نرگس. (۱۳۹۶). بررسی خودبیگانگی در جامعه پدرسالار: داستان کوتاه پیرزاد بیتار. *پژوهش‌های ادبی تطبیقی*، (۲۶)۷، ۶۲-۴۳. https://jcccl.razi.ac.ir/article_680.html
- خاوری، زهرا، محسنی‌تبریزی، علیرضا. و سیدمیرزایی، سیدمحمد. (۱۴۰۰). تحلیل جامعه‌شناختی از خودبیگانگی زنان (مورد مطالعه: زنان بین ۲۰ تا ۵۰ ساله شهر مشهد) بر اساس رویکرد نظریه مبنایی. *پژوهش‌نامه زنان*، (۳۶)۱۲، ۳۲-۳. <https://www.sid.ir/paper/1051097/fa>
- خواجهنوری، بیژن، پرنیان، لیلا. و همت، صغری. (۱۳۹۳). مطالعه ارتباط شاخص‌های جهانی شدن فرهنگی و از خودبیگانگی زنان. *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، (۴)۱، ۹۲-۵۷. https://ssi.journals.umz.ac.ir/article_979.html
- دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۷۳). لغت‌نامه (جلد دوم). تهران: دانشگاه تهران.
- راهروخواجه، احمد، اسمعیلی، علیا، ضیایی‌فراد، محمود، باقری، حسین. و کفایی‌فر، محمد علی. (۱۳۹۷). رابطه پایگاه هویت و بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

صفاریان، محسن، ادهمی، عبدالرضا. و مرادی، علی. (۱۳۹۹). رابطه بین فردگرایی و محرومیت نسبی با بی تفاوتی اجتماعی در جوانان کرمانشاه. *مطالعات فرهنگ و ارتباطات*، ۲۱(۴۹)، ۲۵۵-۲۸۷. 10.22083/JCCS.2019.187991.2810

عسگری، منصور. (۱۴۰۳). عوامل مؤثر بر اشتغال زنان در کارگاه‌های صنعتی کشور. *برنامه‌ریزی و بودجه*، ۲۹(۲)، ۷۴-۴۱. 10.61186/jpbud.29.2.41

علمی، محمود. و هاشم‌زاده، ابوالفضل. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین کیفیت زندگی کاری و از خودبیگانگی اجتماعی در بین دبیران دبیرستان‌های شهر تبریز. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۲(۵)، ۷-۲۸. <https://sanad.iau.ir/Journal/jss/Article/957593/FullText>

علمی، محمود. و هاشم‌زاده، ابوالفضل. (۱۳۸۸). بررسی بیگانگی اجتماعی در بین دبیران شهرستان متوسطه شهر تبریز. *جامعه‌شناسی*، ۴(۱)، ۷۳-۵۵. https://journals.iau.ir/article_520941.html

علیانسب شربتیان، محمود. و محسنی‌تبریزی، علیرضا. (۱۳۹۴). بی تفاوتی اجتماعی در ایران: مطالعه موردی معلمان استان آذربایجان شرقی. *سومین همایش بین‌المللی روان‌شناسی، آموزش، حقوق و علوم اجتماعی. شیراز: موسسه آموزش عالی علامه خویی. فروم، اریک. (۱۳۸۵). جامعه سالم. مترجم اکبر تبریزی. تهران: انتشارات بهجت.*

فیروزجائیان گلوگاه، علی‌اصغر، صالحی، صادق. و شفیعی، آزاده. (۱۳۹۶). بی تفاوتی زیست‌محیطی به‌عنوان بی تفاوتی اجتماعی. *جامعه فرهنگی*، ۸(۳)، ۷۰-۵۱. <https://civilica.com/doc/1206733/>

قشقاوی، محمد. (۱۳۹۴). اشتغال زنان در توسعه نظام اجتماعی. *همایش زن و مدیریت در آموزش عالی*.

کلانتری، عبدالحسین، بشیری گیوی، حسین. و غلامی شاهسوارلو، سهیلا. (۱۳۹۱). بررسی جامعه‌شناختی عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر ازخودبیگانگی اجتماعی شهرنشینان شهر گیوی. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۴(۳)، ۶۳-۵۳.

<https://sanad.iau.ir/Journal/jisds/Article/821594>

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مگی، براین. (۱۳۷۲). فلاسفه بزرگ. ترجمه عزت‌اله فولادوند. تهران: انتشارات خوارزمی.
ملک‌خانن، فاطمه، غمامی، سید محمدعلی، سوزنچی، حسین. و اسفندیار، حدیثه. (۱۴۰۱).
سیاست‌پژوهی اشتغال زنان در دولت یازدهم. *مطالعات اسلامی زنان و خانواده*، ۹(۱۶)، ۷۴-

https://pubs.jz.ac.ir/article_159050.html ۳۵

نصرالهی‌وسطی، لیلا. و طالبی، فاطمه. (۱۴۰۲). مطالعه تجربه زیسته زنان کارمند شهرستان کرج
از تبعیض جنسیتی در محیط کار. *پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران*، ۱۳(۲)، ۵۱-۳۹.

https://ijar.ut.ac.ir/article_94504.html

نویدیان، علی، سالار، علیرضا. و گنجعلی، علیرضا. (۱۳۸۰). بررسی رابطه احساس بیگانگی و
خودپنداره در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان در سال تحصیلی ۷۸-۷۹. *طب و
تنزکيه*، ۴۳، ۱۹-۱۰.

هولاب، رابرت. (۱۳۷۸). یورگن هابرماس: نقد در حوزه عمومی. ترجمه حسین بشیریه. تهران:
نشر نی، چاپ دوم.

یزدخواستی، بهجت. و احمدی، وکیل. (۱۳۸۶). بررسی وضعیت فعالیت و اشتغال زنان در ایران
با تأکید بر سرشماری ۱۳۸۵. *مطالعات زنان*، ۱(۳)، ۳۲-۹. doi: 10.22051/jwsp.2003.1324

Alyanassab Sharbatiyan, M., & Mohseni-Tabrizi, A. (2015). *Social indifference in Iran: A case study of teachers in East Azerbaijan Province*. 3rd International Conference on Psychology, Education, Law and Social Sciences, Shiraz. Allameh Khoei Higher Education Institute.

Aron, R. (1985). *Main Stages in Sociological Thought* (B. Parham, Trans). Tehran: Enqelab Eslami Publishing. (In Persian)

Asgari, M. (2024). Factors affecting women's employment in industrial workshops in Iran. *Planning and Budgeting Journal*, 29(2), 41-74. <https://doi.org/10.61186/jpbud.29.2.41> (In Persian)

Coser, L. (2022). *Lives and Thoughts of Great Sociologists* (M. Solati, Trans., 24th ed.). Tehran: Elmi Press. (In Persian)

Dai, D. D. (2017). Human development and alienation in the context of economic crisis in Vietnam. *Capital & Class*, 41(1), 133-158. 10.1177/0309816816678575

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- students at Shiraz University. *Iranian Studies on Social Issues and Research*, 7(1), 127–150. <https://doi.org/10.22059/JISR.2018.232634.521>. (In Persian)
- Kalantari, A., Bashiri-Givi, H., & Gholami-Shahsavarloo, S. (2012). Sociological analysis of cultural and social factors affecting social alienation of urban citizens of Givi. *Iranian Journal of Social Development Studies*, 4(3), 53–63. <https://sanad.iau.ir/Journal/jisds/Article/821594>. (In Persian)
- Khajeh-Nouri, B., Parnian, L., & Hemmat, S. (2014). Studying the relationship between cultural globalization indices and women's alienation. *Sociology of Social Institutions*, 1(4), 57–92. https://ssi.journals.umz.ac.ir/article_979.html. (In Persian)
- Khavari, Z., Mohseni-Tabrizi, A., & Seyed-Mirzaei, S. M. (2021). A sociological analysis of women's alienation (Case study: Women aged 20–50 in Mashhad) based on the grounded theory approach. *Women's Studies Journal*, 12(36), 3–32. <https://www.sid.ir/paper/1051097/fa>. (In Persian)
- Magee, B. (1993). *The Great Philosophers* (A. Fooladvand, Trans.). Tehran: Kharazmi Publishing. (In Persian)
- Mahmoudi-Mandani, M., Etebarian-Khorasgani, A., Sharifi, S., & Qeitani, A. (2023). Identifying dimensions and components of alienation at Isfahan University of Medical Sciences. *Journal of Health Management*, 14(1), 15–25. <https://doi.org/10.30495/jhm.2023.72501.11120>. (In Persian)
- Malekkhani, F., Ghamami, S. M. A., Sozanchi, H., & Esfandiari, H. (2022). Policy analysis of women's employment in the 11th Iranian government. *Islamic Studies on Women and Family*, 9(16), 35–74. https://pubs.jz.ac.ir/article_159050.html. (In Persian)
- Malhotra, A., Schuler, S. R., & Boender, C. (2002). *Measuring women's empowerment as a variable in international development*. [Background paper prepared for the World Bank workshop on poverty and gender: New perspectives]. World Bank.
- Marx, K. (2007). *Capital* (A. Eskandari, Trans., 4th ed.). Tehran: Ferdows Publishing. (In Persian)
- Michel, A. (1995). *Sociology of Family and Marriage* (F. Ardalan, Trans.). Tehran: University of Tehran Press. (In Persian)
- Mirzaei, K. (2019). The relationship between media consumption and cultural-social alienation among Tehran youth. *Sociological Studies (Former Journal of Social Sciences)*, 25(2), 653–690. <https://doi.org/10.22059/JSR.2019.71676>. (In Persian)

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Ritzer, G. (2022). *Sociological Theory in the Contemporary Era* (M. Solati, Trans., 26th ed.). Tehran: Elmi Press. (In Persian)
- Safarian, M., Adhami, A. R., & Moradi, A. (2020). The relationship between individualism and relative deprivation with social indifference among the youth of Kermanshah. *Journal of Culture and Communication Studies*, 21(49), 255–287. <https://doi.org/10.22083/JCCS.2019.187991.2810>. (In Persian)
- Saroukhani, B. (2006). *Encyclopedia of Social Sciences*. Keyhan Publishing. (In Persian)
- Seeman, M. (1959). On the meaning of alienation. *American Sociological Review*, 24(6), 783-791. <https://doi.org/10.2307/2088565>
- Setoudeh, H. (1996). *Social Pathology (Sociology of Deviance)*. Tehran: Avaye Noor Publishing.
- Seidan, F., & Hesami, S. (2013). Examining the relationship between work-family balance and quality of life of female teachers in Sanandaj. *Iranian Sociology of Education Association Journal*, 4(4), 71–104. <https://www.iase-jrn.ir/index.php/se/article/view/25>. (In Persian)
- Shaban-Nia Mansour, M., & Hossein-Abadi, M. (2021). Prohibition of gender discrimination in women's employment in Iranian law (Case study: Women in District 14, Tehran). *Journal of Political and International Research*, 12(48), 371–388. https://journals.iau.ir/article_685342.html. (In Persian)
- Shayanmehr, A. (1998). *Encyclopedia of Comparative Social Sciences* (Vol. 1). Tehran: Keyhan Publishing. (In Persian)
- Tavasoli, G., & Ghadimi, M. (2001). The phenomenon of work alienation in the structure of Iran's administrative system. *Human Sciences Research Journal*, (30), 87–115. <https://sid.ir/paper/500565/fa>. (In Persian)
- Tavis, I. (2002). Changes in the forms of alienation: The 1900s versus 1950s. *American Sociological Review*, 34, 46-57. <https://doi.org/10.2307/2092786>
- Viaznikova, L. F., Osiyanova, O. M., Saltseva, V., & Fabrikov, M. S. (2019). Reasons of student social apathy. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(4), 1248-1254. <https://mgcsjournals.com/hssr/article/view/hssr.2019.74172>
- Wilson, J. Z. (2014). Ambient hate: Racist graffiti and social apathy in a rural community. *Howard Journal of Criminal Justice*, 53(4), 377-394. <https://doi.org/10.1111/hojo.12076>
- Xu, L., Liu, S., Luo, M., Li, M., & Wang, C. (2025). Social alienation and influencing factors among caregivers of stroke patients in China: A cross-

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ftem.nooranifar@cfu.ac.ir

فاطمه نورانی فر

دانش‌آموخته آموزش علوم اجتماعی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

